

türkonfed TÜRK GİRİŞİM VE
İŞ DÜNYASI
KONFEDERASYONU
TURKISH ENTERPRISE
AND BUSINESS
CONFEDERATION

Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı'nın (TTIP) Türkiye'deki KOBİ'lere Etkisi ve Politika Önerileri

Transatlantic Trade and Investment Partnership:
Implications for the Turkish SMEs and
Policy Recommendations

Eylül 2016 / September 2016

TÜRKONFED, Avrupa Esnaf, Sanatkar ve KOBİ Birliği Üyesidir.
TURKONFED is a member of The European Association of Craft
Small and Medium-sized Enterprises (UEAPME)

Türk KOBİ'lerinin Sesi/The voice of Turkish SMEs

Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı'nın (TTIP) Türkiye'deki KOBİ'lere Etkisi ve Politika Önerileri

İçindekiler

Yönetici Özeti (Executive Summary)	2
Giriş	4
1. TTIP'e Getiren Süreç	4
2. Transatlantik Ekonomilerin Makro Analizi ve TTIP'in Ekonomi Teorisine Göre Dayanakları	5
3. KOBİ'lerimizin Kısa Analizi	7
3.1. İhracatımızın Ülke Gruplarına ve Çalışan Sayısına Göre Analizi	8
3.2. İhracatın Sektörel ve Çalışan Sayısına Göre Analizi ve TTIP'in Olası Etkileri	8
4. Türkiye'nin Emtia Süper Döngüsü ve 2008 Dünya Krizi Sonrası Neden ABD Pazarına Girmek Zorunda Olduğunun Analizi ve TTIP'e Dâhil Olunmamasının Etkileri	11
5. TTIP Sürecinin KOBİ'lerimize Etkisi: Teknik Engeller Boyutu	11
5.1. TTIP'in Ticarete Teknik Engeller Boyutu ve KOBİ'lere Etkisi	11
6. Türkiye'nin TTIP'e Potansiyel Katkıları, TTIP'in Jeopolitiği ve Türkiye	12
7. SONUÇ: Bulgular	13
POLİTİKA ÖNERİLERİ: İzlenmesi Gereken Yol Haritası	14

Tablo Listesi

Tablo-1: İki Ekonomik Bloğun Mal ve Hizmet Ticareti İlişkileri (milyar Dolar)	4
Tablo-2: Genel KOBİ İstatistikleri (TÜİK, 2013)	7
Tablo-3: Büyüklüklerine Göre İhracattan Alınan Pay (2014, Toplam ihracat 156,9 milyar Dolar)	7
Tablo-4: Ölçeğe Göre İhracat (2014)	7
Tablo-5: Ülke Grubu ve Çalışan Sayısına Göre İhracat (Yüzde, 2014)	8
Tablo-6: KOBİ'lerin İhracatında Sektörel ve Ölçek Analizi (2014)	9
Tablo-7: Türkiye'nin İki Bloğa İhracatında İlk 10 Ürün (2014)	10
Tablo-8: İki Bloğun İhracatında İlk 10 Ürün (2014)	10

Executive Summary

This policy paper explores the potential impact of the Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) being negotiated between the European Union (EU) and the United States (US) on the small and medium-sized enterprises (SMEs) operating in Turkey and recommends alternative policy options that can be adopted by decision makers in Turkey. The paper analyses the consequences of the ambitious and innovative approach adopted by the negotiating partners towards trade rules and regulatory arrangements under TTIP in various fields, including goods, services, investments, intellectual property rights, public procurement, e-commerce, tariffs and technical barriers to trade, for Turkish SMEs on a sectoral basis. This policy paper also focuses on the geopolitical implications of TTIP for Turkey, the EU and the US, as well as for the broader region. Consequently, it offers concrete short, medium and long term policy recommendations for the private and the public sector, and civil society organizations.

The study, which focuses more on the qualitative impact of the agreement, rather than the quantitative outcomes, indicates that TTIP will have significant dynamic impact in the field of investments and in regard to technology transfers. Enhanced collaboration and partnerships with US companies will create new opportunities for the European companies in terms of technology development and profitability, and will boost investments and welfare creation on both sides of the Atlantic.

From the perspective of Turkish SMEs, on the other hand, this analysis points out that the pressures of the existing limitations that exporting SMEs in Turkey are facing, including access to finance, access to market, and growth, are expected to exacerbate in the post-TTIP period, due to increased competition in the EU market. Furthermore, in order to better evaluate the possible results of the exposure of the Turkish SMEs to this escalating competition, the potential implications of the Trans-Pacific Partnership (TPP) must be discussed, as well. As a probable repercussion of the TTIP, China, as an export-driven economy, is expected to adapt a more aggressive strategy in the Middle East and Africa, which are also important target markets for exporting Turkish SMEs, to avert the negative impact of its exclusion from the emerging economic blocs under TTIP and TPP.

Therefore, it is fair to assume that even such indirect implications of the agreements, such as China's expected aggression will put further pressure on Turkish SMEs.

The paper suggests that the technical arrangements between the EU and the US under TTIP process will most likely result in the mutual recognition of standards to eliminate technical barriers to trade (TBTs). Due to the Customs Union between the EU and Turkey, Turkish standards and technical regulations in relation to industrial goods have been largely conformed to those of the EU. Therefore, it is not expected that the arrangements under TBTs chapter will directly affect the manufacturing SMEs on a significant level. On the other hand, if the US and the EU decide to pursue regulatory harmonization or convergence rather than mutual recognition of regulations and standards, public agencies and organizations in Turkey should rapidly align the regulatory regime in line with TTIP outcomes without waiting for the domino effect that will spread across the globe. Otherwise, Turkish SMEs may encounter indirect costs in the adaptation process.

It has been widely argued that designing TTIP in a way that would allow third countries such as non-EU European economies, namely Norway, Switzerland, Iceland, Lichtenstein, and Turkey to join TTIP would not only enhance the direct and indirect economic benefits of the deal, including positive spillover effects, but also the soft power benefits of TTIP. This paper draws attention to the fact that Turkey is a part of the EU's internal market through the Customs Union since 31 December 1995; it is a candidate country to the EU and the member of the Council of Europe. Within the framework of ongoing accession negotiations, more than half of the economic legislation in Turkey is aligned with the *acquis communautaire*. It is a member of North Atlantic Treaty Organization (NATO), the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) and the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE). It has for centuries become increasingly and significantly integrated into the Transatlantic economy in its trade, production and investment structure. The reforms that Turkey has adopted have always been a model for the newly emerged countries in the Central Asia and Caucasus. In this respect, this paper argues that strengthening Turkey's

Transatlantic ties via TTIP will immensely contribute to the geopolitical interests of Western institutions in the 21st century.

It must be also taken into consideration that due to the specific nature of the EU – Turkey relations in the economic and political spheres, the exclusion of Turkey from TTIP, would exacerbate trade imbalances, and the potential negative economic impact of the Agreement will be deeper and broader than it will be for other interested third countries. In addition, any negative outcome triggered by the exclusion of Turkey from TTIP will also hurt the numerous EU and US companies operating in Turkey.

The findings of the paper indicate that the inclusion of Turkey in TTIP through a “docking mechanism” would be the most reliable, efficient and sustainable long-term option to maximize the benefits of the agreement for the Transatlantic economy as a whole. Secondly, in order to avoid the poten-

tial limitations or unintended negative outcomes of including Turkey, as well as other non-EU European economies such as Norway and Switzerland in TTIP at later stages, rather than in the negotiation process, the various aspects of “docking mechanism” should be analyzed cautiously with the participation of all involved parties. Thirdly, in order to ensure a smooth, efficient and timely transition, the planned negotiations between Turkey and the EU on the modernization and enhancement of the Customs Union Agreement which would improve the alignment of the rules and regulations, especially in the field of public procurement, agriculture and intellectual property rights, should start in the first quarter of 2017 without any delay. Finally, the Turkish public sector, in collaboration with the private sector, should establish the financial and technical support mechanisms to promote the alignment of the SMEs with the emerging TTIP rules and standards.

Abstract

Giriş

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) gibi çok uluslu müzakereye olanak veren bir kuruluş mevcutken ABD ve Avrupa Birliği (AB) arasında Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTIP) müzakerelerinin neden başladığı sorusu uluslararası ticarete yaşanan güncel sorunlara bölgesel bir çözüm arayışını işaret etmektedir. Bu çalışmada, ABD ve AB'yi TTIP'e getiren süreç kısaca incelenerek, başlanan müzakerelerin öngörülen şekilde sonuçlanması durumunda TTIP'ten en fazla etkilenecek olan ülkelerden biri olarak Türkiye'de faaliyet gösteren Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere (KOBİ) yansımalarının ne olacağı incelenmekte ve bu çerçevede karar alıcıların uygulamaları gereken politikalar nokta-

1. TTIP'e Getiren Süreç:

Küreselleşme sürecinin tüm dünyada şirketler bazında hızlı bir şekilde devam ettiği, ancak Doha Kalkınma Turu'ndan itibaren yapısal ve hukuki süreçlerin neredeyse tamamen durduğu bir dönemden geçilmektedir. Bu tıkanıklıktaki temel yapısal sorunun yatırım, üretim, lojistik, dış ticaret ve tüketim döngüsünün, farklı ekonomilerdeki farklı yapısı ve bu yapıların rekabet güçlerindeki farklılıklardan kaynaklandığı söylenebilir. Ancak, ülkelerin taviz vermesini zorlaştıran asıl faktörün 2008 Dünya Krizi'nin ekonomilerde yarattığı tahribat olduğu görülmektedir. Şüphesiz dünya ekonomisinin 2014 yılı 4. çeyreğinden itibaren bir Emtia Süperdöngüsü düşüşü ve faiz artışı süreci yaşaması da ülkelerin dış ticaret konusunda cesur hamleler atmasını engellemektedir.

Bahis konusu meselelerin orta vadede çözümünün mümkün görünmemesi nedeniyle, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) sisteminin küresel ticaretteki liberalizasyonun hukuki ve yapısal statüsünü oluşturmasının önünde önemli ekonomik engeller görülmüş ve bu nedenle ülkeler, bu yapıları çok taraflı müzakereler yerine ikili müzakereler yolu ile kurmaya yönelmiştir.

Bu kapsamda, ABD ve Avrupa Birliği (AB), iki taraf arasındaki ticarete tarifelerin ve teknik engellerin kaldırılması, ticaret ve yatırımların kolaylaştırılması hedefleriyle TTIP müzakerelerine 2013 yılının Haziran ayı itibariyle başlamıştır.

ABD ve AB arasındaki ticarete gümrük vergilerinin kaldırıl-

sında alternatif öneriler sunulmaktadır.

Çalışmada, KOBİ'lerin genel fotoğrafı çıkarılırken, TTIP'in mal, hizmet, yatırım, fikri mülkiyet, kamu alımları, e-ticaret, tarifeler ve teknik engeller alanında getirdiği yenilik ve düzenlemelerin KOBİ'leri sektör bazında nasıl etkileyeceğine odaklanılmaktadır. Yine, benzer şekilde, TTIP'in Türkiye açısından jeopolitik yönüne odaklanılarak, özel sektör, sivil toplum örgütleri ve kamu kurumlarındaki karar alıcıların kısa, orta ve uzun vadede alacağı kararlara yönelik politika önerileri sunulmaktadır.

mas, gümrük kapılarındaki gereksiz ve tekrar oluşturan idari prosedürün azaltılmasını, hizmetler alanındaki kısıtlamaların kaldırılması ve ürünlere ilişkin uluslararası standartların belirlenmesinde işbirliğine gidilmesi yoluyla ticaretin, pazara girişin ve doğrudan yatırımın kolaylaştırılmasını, üretimin ve istihdamın artırılmasını ve büyümenin sağlanmasını amaçlayan TTIP müzakerelerinde, gümrük vergileri, standartlar ve teknik düzenlemeler, kamu alımlarında şeffaflık ve yatırımcıyı korumaya ilişkin anlaşmazlıkların halli mekanizmaları gibi neredeyse bir "Ortak Ekonomik Alan" oluşturacak hususlar görüşülmektedir.

Tablo-1: İki Ekonomik Bloğun Mal ve Hizmet Ticareti İlişkileri¹ (milyar Dolar)

Dış Ticaret'in Yönü	Mal Ticareti (2013)	Hizmet Ticareti (2013)	TOPLAM
ABD'nin AB'ye İhracatı	264	177,4	441,4
ABD'nin AB'den İthalatı	387	139,2	526,2
TOPLAM	651	316,6	967,6

Taraflar arasında 1 trilyon Doların üzerinde yıllık mal ve hizmet dış ticaret hacminin olmasının yanı sıra, iki blok arasındaki 3,7 trilyon Dolarlık yatırım stoku hacmi 2013 rakamlarına göre 6,8 milyon kişiye istihdam olanağı yaratmaktadır. 2017 yılında onaylanıp kısa süre içinde de yürürlüğe girmesi hedeflenen TTIP'in AB milli gelirine %0,5, ABD'nin milli

1. Trademap

gelirine %0,4 oranında katkı yapması; dış ticaret hacminde ise ABD için yıllık 119 milyar **Euro**, AB içinse yıllık 95 milyar **Euro** tutarında artış olması ve 13 milyon yeni istihdam yaratması tahmin edilmektedir.²

AB ve ABD ekonomilerinin şirketler ayağının farklı mukayeseli üstünlükleri dikkate alındığında, dinamik etki olarak önümüzdeki dönemde bir yatırım ve teknoloji transferi yoğunluğu yaşanması potansiyeli mevcuttur.

2. Transatlantik Ekonomilerin Makro Analizi ve TTIP'in Ekonomi Teorisine Göre Dayanakları:

Gerek ABD gerekse AB ekonomisinin gelişmiş, Ar-Ge, teknoloji, tasarım ve markalaşmaya dayalı; birbiriyle iç içe geçmiş üretim ve yatırım yapısına sahip, hukuka dayalı olan liberal ekonomiler olduğu ve en azından son 200 yıldır dünya ekonomisine yön verip, kural koyucu nitelikte oldukları bilinmektedir. Bu gerçekler, TTIP'i çok özel bir ekonomik anlaşmaya dönüştürmektedir. Bu nedenle, DTÖ eski Genel Sekreteri Pascal Lamy TTIP'i "yeni ticari dünyanın ilk göstergisi" olarak tanımlamıştır⁶.

Her ne kadar ilk bakışta ortak temeller üzerine inşa edildiği düşünülse de makroekonomik açıdan bakıldığında ABD ve AB ekonomileri 21. Yüzyılın başlarında farklı yollardan geçmektedir. 2015 yılında %2,5 oranında büyüyen ABD ekonomisi, 2008 Dünya Krizinden bu yana ekonomisinde, teknolojinin ve markalaşmanın daha fazla ağırlık kazandığı bir dönem yaşıyor. Yeni teknolojiler konusunda 90'lı yıllardan beri zaten küresel lider olan ABD, 2008 Krizi sonrası yaşanan "yaratıcı yıkım"ın etkisiyle son 10 yılda yeni enerji teknolojilerine, ileri teknolojiye ve çevreye duyarlı teknolojilere yaptığı yatırımlarla ekonomik büyümesini sürdürülebilir bir platoya yerleştirmiştir. Bu dönüşüm hala devam etmekte,

Şüphesiz, iki kıyıda büyük firmaların yüzyılları aşkın bir zamandan beri finansal ve ticari derin ilişkileri tesis edilmiştir. Ancak, 2014 sonu itibarıyla dünya ekonomisinin %46,4'ünü³, dünya ithalatının %44'ünü⁴ gerçekleştiren ve dünyadaki uluslararası yatırım stokunun %70'ine sahip⁵ olan iki ekonomik bloğun ekonomideki geniş alanları kapsayacak ortak düzenlemeleri, ortaya çıkaracağı üretim bandı değişimi ve standardizasyon harcamaları nedenleriyle büyük şirketlerden daha çok KOBİ'leri etkileyecektir. Bu nedenle bu çalışmada özel olarak KOBİ boyutuna odaklanılmıştır.

işsizlik seviyelerini tarihi dip seviyelerine düşürmekte ve şirket karlılık düzeylerini hızla yükseltmektedir⁷. Kısacası ABD, 21. Yüzyıl trendlerine yön verecek şekilde ekonomisini dönüştürmektedir. Ancak bu başka bir araştırmanın konusudur.

AB ekonomisi ise, Avrupa Merkez Bankası tarafından başlanan parasal genişleme programına ve pek çok ülke tarafından sürdürülen kemer sıkma programlarına rağmen sağlıklı bir ekonomik büyüme fazına geçememiştir. Bu dönemde zayıf Euro'nun sayesinde Almanya gibi bazı ekonomilerde işsizlik seviyesi düşmüş ve ihracat artışları gerçekleşmiş olsa da hemen hemen her AB ekonomisinde kar marjları düşüktür. Yine de kıtanın küresel markaları mevcuttur ve bu en önemli ekonomik varlığıdır.

ABD şirketlerinin AB şirketlerine göre kârlılık ve küresel güncel trendleri yakalama konusunda mukayeseli bir avantajı olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle, ABD kaynaklı rekabetin veya ABD kaynaklı artan yatırımların, AB şirketlerini dönüştürecek bir etki yaratma potansiyeli sebebiyle, TTIP benzeri bir yapılanmaya son dönemde Asya ekonomilerine karşı irtifa kaybeden AB

2. Shayemah Ilias Akhdar ve Vivian C. Jones, "TTIP Negotiations" 2014, s.5

3. IMF, Uluslararası Para Fonu, World Economic Outlook Database

4. Trademap, www.trademap.org

5. Hamilton Daniel S. ve Pelkmans J. "Rule Maker sor Rule Takers? Exploring the Transatlantic Trade and Investment Partnership, Center for Transatlantic Relations, Johns Hopkins University School of Advanced International Studies ve Center for European Policy Studies, s.1, <https://www.ceps.eu/system/files/TTIP.pdf>

6. Lamy P. "The New World of Trade Is All About Values and Consumer Risk" The Huffington Post, 11 Mayıs 2015, http://www.huffingtonpost.com/pascal-lamy/new-world-trade_b_7253160.html

7. <http://www.forbes.com/global2000/list/#country:United%20States>

ekonomisinin ihtiyacı vardır. ABD şirketleri ile artan işbirliği ve ortaklıklar AB şirketlerinin 90'lı yıllardan bu yana başaramadığı teknoloji geliştirme ve kârlılık sacayaklarını kuvvetlendirecek, transatlantiğin iki yakasına büyük yatırımların ve refahın yolunu açacaktır.

Dış ticarete serbestleşmenin ve artan karşılıklı ticaretin, ekonomiler üzerine olumlu iktisadi etkisinin ispatı⁸ üzerine oldukça fazla çalışılmıştır ve bu bilinen bir konudur. Esasen yüzyıllardır küresel ticaret bir dönüşüm içindedir ve merkantilizmden gümrük birliğine kadar her yeni aşamasında küresel ekonomiyi dönüştürmüştür.

TTIP ise, ilgi alanında bulunan konuların genişliği nedeniyle sadece bir ticaret anlaşması değil, daha çok bir ekonomik ortaklık anlaşmasıdır. **Böylesine bir anlaşmanın 21. Yüzyılın kural koyucusu olma ihtimali yüksektir.**

Yüzyıllardır Transatlantik ekonomileri dünya ekonomik düzenini, ticaretin kurallarını ve standartlarını belirlemekte; bu kural koyuculuğu ekonomik refaha dönüştürmektedir. **21. Yüzyılda yeni güçlerin, yeni ekonomik blokların yükseldiği bir dönemde, ABD'nin siyasi ve ekonomik liderliğini koruyabilmesi için bu kural koyucu güç zaru-ridir.** ABD açısından TTIP'in en büyük getirisi, TTIP'in bu özelliğidir, çünkü AB ile işbirliği dışında hiçbir yöntem kural koyucu bir sonuç çıkaramamaktadır. Diğer bir ifade ile TTIP'in boyutları ve derinliği itibarıyla, ABD ve AB tarafından müzakere edilecek ve belirlenecek standartlar ve kural- lar, Pascal Lamy'nin ifade ettiği gibi küresel bir eşik olacak ve yayılma etkileri ile dünya ekonomisini kökünden değiştirecektir.

Böylesine oyun kurucu bir ticaret müzakeresi olması nedeniyle, bu müzakerelere Gümrük Birliği ilişkisine rağmen Türkiye ve Meksika gibi ülkelerin ilk etapta dâhil edilmemesi muhtemel olup, "Rıhtımlama Metodu" ile sonradan taraf edilme ihtimali daha yüksek görünmektedir.

Küresel ticaret haritalarını yeniden belirleyecek böylesine bir yapılanmanın Türkiye dâhil 3. ülkelere olumlu ve olum-

suz etkisinin olmaması kaçınılmazdır. Atlantik'in iki yakasında yapılan etki analizi çalışmalarına göre, Türkiye, Meksika ve Çin⁹ gibi AB ve ABD ile yüksek ticaret hacmine sahip ülkeler, AB ve ABD firmalarına karşı rekabet kayıpları yaşayacak olması ve ticaret sapması gibi nedenlerle önemli kayıplar yaşayacaktır¹⁰.

Türkiye'nin TTIP'e dahlinin iktisadi etkileri üzerine "Global Trade Analysis Project (GTAP)" veri tabanı kullanılarak değişik statik etkiler hesaplanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre, Türkiye'nin TTIP'e taraf olması ile olmaması durumu arasında milli gelirinde 35 milyar Dolarlık bir farkın olacağı görülmektedir¹¹. Bu gibi matematiksel analizlerde hesaplanmayan veya hesaplanamayan birçok dinamik ve statik etki de bulunmaktadır. Örneğin teknik düzenlemelerin yaratacağı tarife dışı önlemlerin rakamsallaştırılması veya TTIP'e Türkiye olarak dâhil olunması durumunda artacak yatırımların oluşturacağı dinamik etkinin hesaplanması pek de mümkün değildir. TTIP müzakereleri 12. turuna gelmiş olmasına karşın henüz sonuçlanmamıştır ve sonuçların devam eden müzakerelerle tam olarak örtüşüp örtüşmeyeceği belli değildir. **Bu nedenlerle, matematiksel analiz haricinde teorik analizlerin yapılması daha fazla yol gösterici olacaktır.**

TTIP, yarattığı ekonomik değer, kurallar, standartlar ve düzenleyici özelliğinin yayılma etkisi ile Türkiye'yi ve üçüncü ülkeleri etkileyecek olup, olumlu etkilerden daha fazla istifade edebilmek, olumsuz etkileri sınırlı tutabilmek için müzakereleri ve ortaya çıkan düzenlemeleri yakından takip edip TTIP'e dâhil olup olunmayacağına bakılmaksızın **Gümrük Birliği kapsamında mümkünse eş zamanlı olarak yerel mevzuatta teknik uyumu sağlamak en iyi yöntem olacaktır.**

Gümrük Birliğini hayata geçiren 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nın 16 ncı maddesinde belirtilen ve AB'nin Serbest Ticaret Anlaşması (STA) imzaladığı ülkelerle Türkiye'nin de Gümrük Birliği kapsamında STA müzakereleri yürütmesi gerektiği hususundan hareketle, TTIP'e dâhil

8. Appleyard ve Field, "Gains From Trade in Neoclassical Theory" International Economics, 4. Baskı, s.81-96

9. Aslan B., Kütük M.M. ve Oduncu A., "A Computable General Equilibrium Analysis of TTIP and TPP on Chinese Economy", Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Working Paper no:15/23, Eylül 2015

10. Üçüncü ülkelerin ne büyüklükte kayıplar yaşayacağına dair bulgular anlamlı olmayan sonuçlar ortaya koymaktadır. Örneğin, Dünya Bankasının Türkiye-AB arasındaki Gümrük Birliği'ni değerlendiren raporunda tüm senaryolarda Türkiye'nin kaybı 200 milyon Doların altında hesaplanmaktadır. Bu gibi rakamsal çalışmalar TTIP2in ehemmiyeti hakkında yanlış algılamalara sebebiyet verme tehlikesi taşımaktadır.

11. Güneş D., Mavuş M. Ve Oduncu A., "AB-ABD Serbest Ticaret Anlaşması ve Türkiye Üzerine Etkileri, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Ekonomi Notları

olunmasa bile bu yükümlülük ekseninde ABD ile STA müzakerelerine başlamak için veya ikinci bir alternatif olarak TTIP'e "Rıhtımlama Metodu" ile dâhil olunmaya çalışılması için gerekli hazırlıkların tamamlanması önem arz edecektir.

"Rıhtımlama Metodu" ihtimalinde, ABD ile AB arasında anlaşmaya varılmış alanlarda alınan kararları müzakereye dâhil olmaksızın kabul etmiş olacağımızdan, tıpkı Gümrük Birliğine girdiğimiz dönemdeki gibi ilk etapta öngörülmeven problemlerin çıkma ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır¹². Gümrük Birliğinin

3. KOBİ'lerimizin Kısa Analizi:

Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ekonominin motoru olan KOBİ'lerin ülkemizdeki sayısı 3,5 milyona ulaşmıştır¹³. Ülkemizdeki işletmelerin %99,8'si 250 kişiden az çalışana sahiptir. Ondan az kişi çalıştıran "mikro KOBİ"lerin tüm işletmelere oranı ise %93,7'dir. Bu oran Avrupa Birliği ülkeleri ile paralellik arz etmektedir. AB'de faaliyet gösteren yaklaşık 22 milyon işletmenin de %92,6'sı mikro KOBİ'dir.

Ancak AB'den farklı olarak, AB'de sanayi sınıfındaki KOBİ'lerin mikro sınıfta yer alanlarının Türkiye'ye göre daha azdır. AB'de sanayi sektöründe mikro KOBİ'lerin oranı %82,9 iken bu oran Türkiye'de %87,2'dir. Diğer bir değişle ülkemiz üreticileri, AB'ye nazaran daha çok küçük işletmelerden oluşmaktadır. Bu durum özellikle KOBİ'lerin ihracat ve finansman güçlerini sınırlandıran bir faktördür.

Tablo-2 Genel KOBİ İstatistikleri (TÜİK, 2013)¹⁴

İnceleme Alanı	KOBİ'lerin Oranı (%)
Toplam Girişim Sayısı	99,8
İstihdam	74,2
Maaş ve Ücret	54,7
Ciro	63,8
Yatırım	53,3

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) rakamlarına göre 2014 yılında 62.987 girişim ihracat yapmış olup, 66.583 girişim ise ithalat yapmıştır. 2014 yılında ihracatın %56,5'i, ithalatın %37,8'i KOBİ'ler tarafından gerçekleştirildi.

güncellenmesi ve derinleştirilmesi kapsamında süreci devam ettirmek ayrı bir alternatif olmakla beraber TTIP'e nazaran daha uzun bir süreç olacağı öngörülmektedir. Diğer bir ifadeyle, TTIP'e katılım ve Gümrük Birliğinin güncellenmesi süreçleri birbiriyle bağlantılı süreçler olsalar da her iki sürecin tamamlanma zamanlarının farklı olma ihtimali yüksektir.

Tablo-3 Büyüklüklerine Göre İhracattan Alınan Pay (2014, Toplam ihracat 156,9 milyar Dolar)

Çalışan Sayısı	İhracat Değeri (milyar Dolar)	Yüzde (%)
1-9	27,2	17,4
10-49	32,5	20,7
50-249	28,9	18,4
250+	68,3	43,5

Kaynak: TÜİK

Tabloda görüldüğü üzere Türkiye'deki mikro ve küçük girişimler ihracatımızın yaklaşık %38,1'ini gerçekleştirmiştir. Bu da mikro ve küçük işletmelerin ortalama ihracat rakamının 1,2 milyon Doların altında olduğunu gösteriyor.

Tablo-4 Ölçeğe Göre İhracat (2014)

Ülke	Mikro (milyon Dolar)	Küçük (milyon Dolar)	Orta (milyon Dolar)
Türkiye	0,8	1,8	4,3
Almanya	0,9	2,9	14,0
İtalya	0,3	2,0	13,0
Polonya	0,2	0,9	4,5
Belçika	0,6	4,0	27,0
İrlanda	2,0	2,0	125

Kaynak: TÜİK, EUROSTAT

KOBİ'lerimizin ihracattaki aktifliğine benzer şekilde bir tablo AB ülkelerinde de görülmekteyken, AB ülkelerinden Almanya ve İtalya gibi büyük ihracatçıların, mikro ve küçük ölçekli KOBİ'lerinin ihracat hacmi Türkiye'ye benzemesine rağmen, bu ülkelerin orta ölçekli KOBİ'lerin ihracatçı Türk

12. İleri Ç. ve Akses S. "Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı: Son Durum ve Türkiye'nin Konumu", İKV Değerlendirme Notu, V103, Aralık 2013, s.2

13. KOSGEB, "Stratejik Plan 2016-2020" s.35

14. TÜİK, 19 Kasım 2015, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21864>

KOBİ'lerin yaklaşık 3 kat daha büyük ihracat hacimlerine ulaştığı görülüyor.

Bunun sonucu olarak, Türkiye'deki KOBİ'lerin finansal ve üretim yapısıyla AB'deki KOBİ'lere göre daha zayıf olduğu görülmektedir. Nitekim, pazar çeşitliliği açısından da benzer olarak ihracatçılarımızın %44,6'sı sadece tek ülkeye ihracat gerçekleştirmiştir. **Kısacası, KOBİ'lerimizin ölçek ve pazara giriş sorunları olup, TTIP benzeri bir oluşumun yeni ticari kurallar getirerek yeni pazara giriş problemleri yaratacak olması da göz önüne alındığında ihracatçı KOBİ'lerimizin yeni şartlara uyum sağlayacak pazara giriş, ölçek ve finansman kapasitelerinin zayıf olması gerekçesiyle ek sıkıntılar ortaya çıkacağı tahmin edilmektedir.**

3.1 İhracatımızın Ülke Gruplarına ve Çalışan Sayısına Göre Analizi

2014 yılı TÜİK istatistikleri 2014 yılında KOBİ'lerimizin özellikle Asya pazarına (Ortadoğu) ihracatımızda hâkim konumda olduğunu ancak Avrupa, Amerika ve Afrika pazarlarında da aktif olduklarını gösteriyor.

Tablo-5: Ülke Grubu ve Çalışan Sayısına Göre İhracat (Yüzde, 2014)

Çalışan Sayısı	Afrika	Amerika	Asya	Avrupa
1-9	18,6	11,6	23,1	14,7
10-49	20,0	19,4	25,4	18,2
50-249	19,8	15,0	18,7	18,2
KOBİ Toplam	58,4	46,0	67,2	51,1
250+	41,6	54,0	32,8	48,9
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TÜİK

Yukarıdaki tabloda özetlendiği gibi Türkiye'nin ihracatında özellikle Asya pazarında KOBİ'lerin yoğunluğu görülmekte olup, bunun asıl nedeni yakınlık avantajı, risk yüksekliği ve rekabet seviyesinin düşüklüğü nedeniyle Ortadoğu pazarıdır. Yine benzer sebeplerden dolayı oldukça zor bir pazar olan Afrika pazarında da KOBİ'lerimizin ağırlığı görülmektedir. **Ancak, Çin'in TPP'nin dışında kalması nedeniyle KOBİ'lerimizin baskın olduğu söz konusu pazarlara daha agresif olarak yönlenebileceği ihtimali göz ardı edilmemelidir. Bu da, doğal olarak KOBİ'lerimizin bu pazarlarda ilave bir rekabetle karşılaşma ihtimalini yükseltebilecektir.**

Geleneksel pazarımız olan Avrupa'ya nazaran, gerek yüksek riskli olması (rekabetin azlığı) gerekse de marka ve kalite anlayışı farklı olması gerekse de coğrafi nedenlerle Ortadoğu ve Afrika pazarında KOBİ'lerimiz son 15 yılda çok başarılı olmuşlardır. Ancak Transpasifik Ortaklığı (TPP)'nin imzalandığı bir dönemde, Çin'in bu oluşumdan dışlanması sonucu, Çin Ortadoğu ve Afrika ülkeleriyle serbest ticaret anlaşmaları imzalamaya odaklanmıştır. İlk olarak Körfez Ülkeleri ile böyle bir anlaşmanın imzalanacağı görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, **TPP sürecinin dolaylı etkisi olarak KOBİ'lerimiz için çok önemli pazarlar olan Ortadoğu ve Afrika pazarlarında artan rekabetle karşı karşıya kalınması yüksek ihtimaldir.**

Bizim çalışmamızın kapsamı olan Avrupa ve Amerika pazarlarında ise KOBİ'lerimizin toplam ihracattan aldığı pay yüzde 50 civarındadır. TTIP'in getireceği maliyetler ve rekabet ile baş etme kapasitesi en düşük kesim olan küçük ve mikro ölçekli KOBİ'lerin toplam ihracata oranında Amerika pazarında %31, Avrupa pazarında ise %32,9 oranında ağırlığa sahip olduğu görülmektedir. Ülkemiz ihracatının TTIP sürecinden yara almadan çıkabilmesi için özellikle bu **segmentte yer alan ihracatçı KOBİ'lerimizin teknik düzenlemelere uyum konusunda azami ölçekte desteklenmesi gerekmektedir.**

3.2 İhracatın Sektörel ve Çalışan Sayısına Göre Analizi ve TTIP'in Olası Etkileri:

KOBİ'lerin ihracatının ürün grubu bazında incelenmesi durumunda, emek-yoğun sektörlerde KOBİ'lerin, sermaye yoğun sektörlerde ise büyük işletmelerin rekabetçi olduğu görülüyor. Tütün ürünleri gibi markalaşmanın önemli olduğu sektörlerde de yine büyük üreticiler avantajlı pozisyonlardadır.

Alt sektörler olarak bakıldığında tarım sektöründe KOBİ'lerin ciddi bir yoğunluğu görülmektedir. Tablo 7'de görüldüğü üzere Türkiye coğrafi nedenlerle özellikle meyve-sebze alanında oldukça rekabetçi durumdadır. Ancak, Türkiye'nin AB pazarına coğrafi yakınlığından kaynaklı lojistik avantajları olsa da, tarım ürünleri ihracatının küçük ölçekli firmalarla yürütülen yapısı, dünyanın en büyük tarım üreticisi olan ABD'nin makineleşmeye dayalı büyük ölçekli üretimi, dev ihracatçı firmaları ve rekabetçi yapısı karşısında TTIP sonrası Türk KOBİ'leri açısından bir miktar pazar kaybına sebep olabilecektir. Yine gıda imalat sanayinde de benzer bir

durum söz konusu olacaktır. Doğal olarak, her iki tarafında da tarım ürünleri özelindeki hassasiyetleri dikkate alındığında tarım müzakereleri hem ABD hem de AB açısından en zorlu geçecek müzakereler olarak görülmekle birlikte tarım konusunda ne kadar açılım yapılacağına göre etki değişecektir.

ABD ve AB ekonomilerinin gelişmiş üretim yapısına sahip olması ve tekstil-hazır giyim gibi düşük-orta teknoloji ürün yerine yüksek teknoloji ürün ihracatına yönelmiş olması

göz önüne alındığında, AB pazarındaki tekstil ve hazır giyim payımızı (ve bu pazara arz eden KOBİ'lerimizi) TTIP sürecinin çok olumsuz etkilemeyeceği öngörülmektedir. Diğer taraftan, kâğıt ürünleri, kimyasallar ve makine sektörü gibi sermaye yoğun sektörlerde ise ABD firmalarının TTIP çerçevesinde artacak olan bir rekabetçiliğinin etkisi gözlemlenecektir.

Tablo-6: KOBİ'lerin İhracatında Sektörel ve Ölçek Analizi (2014)

Ürün	Yüzde (%)				
	1-9 Kişi	10-49	50-249	KOBİ	250+
Toplam İhr.	17,4	20,7	18,4	56,5	43,5
Tarım	20,5	26,7	29,5	76,7	23,3
Madencilik	26,6	24,2	15,4	66,3	33,7
İmalat san.	16,9	20,3	18,0	55,3	44,7
- Gıda	13,1	19,5	31,6	64,2	35,8
- Tütün ür.	-	0,7	9,0	9,7	90,3
- Tekstil	34,3	25,9	13,4	73,7	26,3
- Giyim Eşy.	31,4	34,0	14,7	80,1	19,9
- Deri ürün.	30,7	36,8	18,5	86,0	14,0
- Kağıt ürün.	16,7	20,0	18,8	55,5	44,5
- Rafine petr.	0,9	6,4	3,0	10,2	89,8
- Kimyasallar	16,9	22,2	22,9	62,0	38,0
- Ecza ür.	7,0	24,5	8,9	40,3	59,7
-Kauçuk plas.	13,5	15,3	19,2	48,0	52,0
-Ana metal	7,6	22,3	17,9	47,8	52,2
-Metal ür.	19,2	19,6	23,9	62,8	37,2
-Elkt. Opt.	5,1	7,8	9,2	22,1	77,9
-Makine	19,2	21,1	17,9	58,2	41,8
-Otomotiv	5,5	3,4	15,8	24,8	75,2
-Mobilya	38,3	21,5	23,7	83,6	16,4

Kaynak: TÜİK

TTIP'in dış ticaretteki doğrudan etkisinin yanında hem Türkiye'yi hem de ABD ve AB'yi asıl olarak etkileyeceği doğrudan yatırım kısmının da göz ardı edilmemesi gerekir. ABD ve AB'nin yüksek iş gücü maliyetlerine dayalı üretim yapısının benzerliğinden ötürü Türkiye gibi düşük işgücü maliyetleriyle üretim yapılabilecek bir ülkeye doğrudan yatırım yapmak hem ABD hem de AB firmaları için bir fırsat doğurabilecektir. ABD firmalarının TTIP'e dâhil edilmiş bir Türkiye'de düşük işgücü maliyetlerinden ve AB pazarına lojistik

yakınlıktan faydalanarak daha rekabetçi olabilmeleri imkânı bir yandan, AB firmalarının da aynı şekilde Türkiye'de üretim yaparak ABD pazarına daha rekabetçi şekilde girebilmeleri imkânı diğer yandan, Türkiye'yi doğrudan yatırım konusunda en iyi alternatif haline getirmektedir. Bu sebeple, Türkiye'nin TTIP dışında tutulması ABD ve AB yatırımcılarının potansiyel imkânlardan mahrum kalması anlamına gelebilecektir.

Tablo-7: Türkiye'nin İki Bloğa İhracatında ilk 10 Ürün (2014)

Türkiye'nin AB'ye İhracatı (milyar Dolar)			Türkiye'nin ABD'ye İhracatı (milyon Dolar)		
Ürün	Miktar	Pay (%)	Ürün	Miktar	Pay (%)
Otomotiv	13,2	19,2	Demir çelik ve ürünleri	1.490	23,5
Giyim Eşy.	8,0	11,7	Makineler	710	11,2
Makineler	6,6	9,6	Otomotiv	460	7,3
Elkt. Ürün.	4,7	6,9	Doğal taşlar	350	5,5
Tekstil	4,5	6,6	Halı	270	4,2
Demir-çelik ve ürünleri	3,9	5,7	Havacılık	260	4,1
Meyve-sebze	3,6	5,2	Tekstil	230	3,6
Plastikler	2,2	3,2	Tütün	190	3,0
Mineral Yakıtlar	2,2	3,2	Değerli Taş ve metal	150	2,3
Lastikler	1,6	2,3	Konfeksiyon	120	1,9

Kaynak: Trademap

Tablo-8: İki Bloğun İhracatında ilk 10 Ürün (2014)

ABD'nin AB'ye İhracatı (milyar Dolar)			AB'nin ABD'ye İhracatı (milyar Dolar)		
Ürün	Miktar	Pay (%)	Ürün	Miktar	Pay (%)
Havacılık	32,8	11,8	Makineler	72,3	17,3
Makineler	31,8	11,5	Otomotiv	53,1	12,7
Optik-medikal cihazlar	26,5	9,6	Eczacılık	45,0	10,8
Mineral Yakıt	23,4	8,4	Optik-medical cihazlar	26,9	6,4
Eczacılık ür.	22,9	8,3	Elektr. Elekt.	23,8	5,7
Elektr. Elekt.	21,1	7,6	Organik Kimya	23,5	5,6
Otomotiv	14,5	5,2	Mineral Yakıt	20,8	5,0
Değerli Taş ve metal	13,3	4,8	Havacılık	14,2	3,3
Organik Kimya	13,2	4,8	İçecekler	11,9	2,8
Plastikler	8,2	3,0	Değerli Taş ve metal	8,9	2,1

Kaynak: Trademap

4. Türkiye'nin Emtia Süper Döngüsü ve 2008 Dünya Krizi Sonrası Neden ABD Pazarına Girmek Zorunda Olduğunun Analizi ve TTIP'e Dâhil Olunmamasının Etkileri:

Türkiye, 2000'li yılların başında Avrupa pazarında tıkanmıştır. Bu dönemde hem üretim yapısını dönüştüren hem de Çevre ve Bölge Ülkeler ile yeni pazarlara açılan Türkiye bu tıkanıklığı aşmıştır. Özellikle Ortadoğu, Rusya ve Ortadoğu pazarları, sonrasında Afrika pazarları artan emtia fiyatlarının yarattığı momentumla ihracatçımız, özellikle de markalaşamamış KOBİ'lerimiz için bir büyüme alanı olmuştur.

Ancak bu pazardaki ülkeler 2001-2014 döneminde yaşanan ve yüksek fiyatlı emtiayı dünya pazarlarına sunan Emtia Süper döngüsü döneminde ekonomilerini çeşitlendirme ve modernize etmeyi başaramamışlardır. 2015 yılı ile başlayan aşağı yönlü emtia süper döngüsünde bu ülkelerin gelir kaybına uğrayacağını; bu durumun 2000'li yıllarda bu bölgelere

açılan KOBİ'lerimizi önümüzdeki dönemde zor duruma sokabileceğini söyleyebiliriz. Buna ek olarak TPP sürecinden dışlanan Çin'in bu pazarlara daha agresif girişler yapması mümkündür.

Bu çerçevede, ülkemiz üreticisi ve ihracatçısı için genişleyebileceği tek gerçekçi pazar dünyanın en büyük ithalatçısı konumunda olan ABD'dir. Türkiye'nin TTIP sürecinin tamamen dışında kalması halinde bu büyük pazardaki fırsatlar kaçırılacak gibi görünmektedir. Bu nedenle ABD ile bir STA imzalamanın veya TTIP'e "Rıhtımlama Metodu" ile dâhil olmanın dış ticaret ve üretim yapımız açısından her zamankinden daha elzem olduğunu söyleyebiliriz.

5. TTIP Sürecinin KOBİ'lerimize Etkisi: Teknik Engeller Boyutu

TTIP çerçevesinde ABD ile AB arasında yürütülecek müzakereler henüz bir anlaşmayla noktalanmadığından, pek çok hususa ilişkin nihai kararın ne olacağı tam olarak cevaplanamamaktadır. Özellikle teknik engellerin ortadan kalkması, yatırımın kolaylaştırılması ve fikri mülkiyet hakları gibi konularda Türkiye'deki KOBİ'lerin doğrudan ve dolaylı olarak süreçten etkileneceği öngörülmektedir.

5.1 TTIP'in Ticarete Teknik Engeller Boyutu ve KOBİ'lere Etkisi:

Ticarete tarife dışı engellerden biri olarak ortaya çıkan, tespit edilmesi ve etkisinin ölçülmesi oldukça zor olan teknik engeller, bir ürünün üretim şekil ve yöntemine yönelik olarak ülkelerin getirdiği mevzuat farklılıklarından ortaya çıkmaktadır. Bu teknik engeller, doğal olarak ticaret azaltıcı ve pazar giriş engeli yaratan bir etkiye sahiptir.

Normal koşullarda bu başlık altındaki düzenlemelerin Türkiye gibi üçüncü ülkeleri derinden etkilemesi gerekir, ancak Türkiye'nin Gümrük Birliği'nde olması, geçtiğimiz 20 yılda Türk standartlarının ve teknik düzenlemelerinin büyük ölçüde AB'ninkilerle uyumlaştırılması ile sonuçlanmıştır.

Bu nedenle **bu başlıkta yer alan düzenlemelerin KOBİ'leri ciddi oranda doğrudan olumsuz etkilemesi beklenmemektedir.** Ürünlere dair teknik düzenleme, standart,

kalibrasyon, metroloji ve uygunluk değerlendirme gibi hususlarda topyekün bir yenilikten ziyade karşılıklı tanıma sisteminin işletilecektir, aksi taktirde bu madde anlaşmanın iki tarafına da büyük külfetler getirir.

Gümrüklerde bürokratik prosedürlerin azalmasını hedefleyen ve uygunluk testleri konusunda tekrar işlemlerden kaynaklı maliyetlerin önüne geçilmesini planlayan bu başlığa dair müzakereler, DTÖ'de belirtilen teknik engeller mevzuatına uygun şekilde hareket edilmesini ve ABD ile AB arasında karşılıklı teknik düzenleme tanınmasını amaçlamaktadır.

Tarım ürünleri ve bitki sağlığı gibi hususlar dışarıda tutularak sanayi ürünlerinin benzer testlere tabi tutulmak suretiyle aynı güvenlik şartlarını sağlamalarına rağmen satış ve üretime ilişkin mevzuat farklılıklarından ötürü teknik engellerle karşılaşılmasının önüne geçilmesi ve ticaretin bu yöntemle kolaylaştırılması, bu müzakere başlığının temel hedefidir.

Ülkemiz tarafından Gümrük Birliği çerçevesinde sanayi ürünlerinde AB'nin yeni yaklaşım direktiflerindeki teknik mevzuatı yüzde yüze yakın oranda uyumlaştırılmıştır. İhracat yapan ya da ihracatçı firmalara ara mal tedariği sağlayan ve AB pazarını hedef pazar olarak gören Türkiye'deki KOBİ'ler açısından büyük bir olumsuz etki yaşanması beklen-

memektedir. Diğer taraftan, halihazırda devam eden müzakereler ABD ile AB arasında mevzuatların karşılıklı tanınması ve ticarete teknik engel oluşturan hususların incelenmesi üzerinden yürütülse de, ilerleyen dönemde tarafların belli ürünlere yönelik (AB'nin yeni yaklaşım direktifleri dışında kalan ürünlerde) yeni mevzuat geliştirilmesi ya da mevzuat yakınlaştırması yapılması durumunda, Türkiye'deki kamu kurum ve kuruluşlarının söz konusu yeni mevzuatları Gümrük Birliği kapsamında hızlı uyumlaştırması gerekecektir. Aksi halde, KOBİ'ler adaptasyon sürecinde dolaylı maliyetlerle karşılaşabilirler. Bu nedenle yapılması gereken gerek özel sektörümüzce gerekse de kamu tarafından TTIP sürecinin dikkatle takip edilmesi ve olası bir mevzuat yeniliğinde Gümrük Birliği'ne uygun olarak hızla ulusal mevzuatla uyumlaştırılması gerekmektedir.

Diğer taraftan, AB dışındaki üçüncü ülkeler pazarını (ABD dâhil) hedef olarak belirleyip bu pazarlara yönelik üretim yapan firmaların, bugüne kadarki farklı standartlar ve teknik gereklilikler çerçevesinde iki farklı üretim bandında AB için ayrı, AB dışı ülkeler için ayrı teknik mevzuata göre üretim yapma yöntemleri, ABD ile AB arasındaki karşılıklı tanımdan ötürü dolaylı maliyetler getirebilmektedir. Örnek olarak, Rohs (Tehlikeli maddelerin kısıtlanması) Direktifi gibi

AB tarafından uygulanan özel güvenlik direktifleri çerçevesinde, AB pazarına özel üretilen mallarda ek maliyetler gelmekteyken, diğer ülkelere ihraç edilmek üzere üretilen ürünlerde bu maliyetler ortadan kalkmaktaydı. Ancak TTIP müzakereleri sonrası teknik mevzuatların karşılıklı tanınması sonucunda, ABD pazarına yönelik üretilen mallarda da söz konusu dolaylı ek maliyetlerle KOBİ'lerin karşılaşma durumu öngörülmektedir.

İthalat noktasından bakıldığında ise, üçüncü ülkelerden (ABD dâhil) sanayi mallarında AB'nin teknik mevzuatını üstlenmiş olmaktan kaynaklı olarak AB ile Türkiye pazarı arasında teknik düzenlemeler açısından bir fark olmaması sebebiyle dikkate değer bir ticaret sapması olmamaktaydı. TTIP müzakerelerinin mevcut haliyle sonuçlanması durumunda, ABD ürünleri AB pazarlarına teknik engellerle karşılaşmadan gireceğinden, halihazırda Türkiye'deki ihracatçı ve ara malı üreticisi olan KOBİ'ler AB pazarında rekabetle karşı karşıya kalacaklardır

6. Türkiye'nin TTIP'e Potansiyel Katkıları, TTIP'in Jeopolitiği ve Türkiye

TTIP'in ekonomik etkisi, zaten düşük olan tarifelerin sıfırlanmasından ziyade; ticari kuralların, işçilikten çevreye, yatırımdan rekabet ve fikri mülkiyete kadar küresel boyutta etkili olacak şekilde "oyun kurucu" olmasından kaynaklanmaktadır.

Daha net açıklamak gerekirse, üretimde çevre ve işçi hakları gibi hususlara riayet etme zorunluluğu olmayan otokrat rejim ekonomileri karşısında fiyat açısından rekabet gücü aşınan ABD ve AB gibi ekonomiler TTIP sayesinde makro konularda "kural koyucu" olarak çevresel standartlara uyma konusunda tüm ekonomileri yönlendirme ve böylece kendi avantajı bulunan girişimcilik ve yenilikçilik gibi alanlarda rekabeti ön plana çıkarabilme olanağına sahip olabilecektir.

TTIP her şeyden önce bir iktisadi oluşum gibi değerlendirilse de, TPP ile birlikte düşünüldüğünde böylesi büyük bir iktisadi hamlenin jeopolitik nedenleri ve jeopolitik sonuçları olması kaçınılmazdır.

Soğuk Savaş sonrası dünyada birbiriyle rakip iki yönetim şekli mevcuttur. Transatlantik model bunlardan birisi olup, demokratik yönetim, serbest piyasa ekonomisi ve serbest ticareti merkez almaktadır. Diğer yönetim şekli olan otokratik yönetimlerde, devlet ekonomiyi doğrudan ve dolaylı olarak kontrol etmekte ve ticarete müdahale etmektedir.

Türkiye bu iki dünyanın kesiştiği noktada yer almaktadır. Doğusu ve kuzeyindeki Orta Asya, Orta Doğu ve Rusya'nın dünyaya ve kendi içlerine bakış açısı; Türkiye'nin parçası olduğu NATO, OECD ve Gümrük Birliği gibi Batı'nın politik ve ekonomik vizyonu ile taban tabana zıttır.

Bu noktada unutulmaması gereken üç nokta vardır:

- 1) Birincisi, Türkiye'nin yönünü Batı olarak tayin etmesi, Ukrayna ve Gürcistan gibi ülkelerin tercihleri gibi yeni bir gelişme değildir, temeli yüzyıllara dayanmaktadır.
- 2) İkincisi, Türkiye yüzyıllardır ticaret, üretim ve yatırım yapısı ile Batı ekonomisiyle derinlemesine entegre olmuştur.

3) Üçüncü olarak, Türkiye'nin içinden geçtiği süreçler ve yönü, her zaman Orta Doğu ve son yıllarda Orta Asya-Kafkaslar için bir model olmuştur. Dolayısıyla, Türkiye'nin jeopolitik tercihleri bu ülkelerin içsel dönüşümlerini de etkilemektedir ki Arap Baharının ilk günlerinde gençlerin Türkiye ekonomisi ve demokrasisine öykünmesi bunun bir işareti olarak algılanabilir. Tüm bu nedenlerle Türkiye'nin Transatlantik bağları, hem Türkiye için hem de Batı için çok değerli ve konjonktürel sapmalardan etkilenmeyen köklü bağlardır.

Tarihi olarak devamlı istikrarsız olan bir bölgede istikrarlı bir ekonomik ve demokratik gelişme ile Türkiye deneyimi, liberal-demokratik değerlerin uzun vadede refahı sağladığını çevresindeki tüm rejimlere ve toplumlara kanıtlayan bir örnektir. Bu bakıma, Türkiye'nin TTIP'e dâhil olması hem ekonomik büyüme hem de liberal değerler açısından çevresini dönüştürecek önemde bir "yumuşak güçtür".

Türk ekonomisi, Gümrük Birliği sayesinde üretim standartlarını yükseltmiş, yatırım çekmiş ve daha rekabetçi hale gelmiştir. Giderek eğitim seviyesi artan ve ortalama yaşı 30,7 olan Türkiye nüfusu, bugün itibarıyla Avrupa kıtasının en hızlı büyüyen en dinamik ekonomisinin temelini oluşturmaktadır. Türkiye ekonomisi, dış ticaret açısından AB'nin Japonya, Brezilya ve Kore'den daha büyük bir ortağıdır ve AB ülkeleri Türkiye ile ticaretinden ihracat fazlası elde etmekte; bu dış ticaret fazlası da Türk ekonomisinin büyümesi ile daha da artmaktadır. Özellikle İstanbul, pek çok AB ve ABD firmasının Orta-

7. SONUÇ: Bulgular

Son birkaç yıl öncesine kadar geçen süreçte, Doğu'daki otokratik rejim ve ekonomilerin aşırı güveni dikkat çekici olmuştur. Batı ekonomilerinin görece zayıf performansı çoğulculuk ve demokrasi gibi Batı değerlerinin sorgulanmasına ve gelişme için istikrarın aşırı vurgulanmasına sebebiyet vermiştir. Emtia Süperdöngüsünün başlaması ve son dönemdeki BRICS ekonomilerinin kötü performansı, bu eğilimin hatalı bir bakış açısı olduğunu ispatlamıştır. Türkiye için, geçmiş yüzyıllardan gelen siyasi, jeopolitik ve ekonomik temellerine uygun tercih yine Batı değerlerinin yeniden merkeze alınmasıdır.

Aşağıda bu çalışmada ulaştığımız önemli bulgular sıralanmıştır:

doğu, Kuzey Afrika ve Orta Asya departmanlarının yönetim merkezi konumundadır. Kısacası, Türkiye ekonomisi ve geleceğe dair potansiyeli AB ekonomisi için de milyonlarca iş yaratan bir güçtür.

Son dönemde Akdeniz Havzasında önemli bir ekonomik durgunluk vardır ve bu durum Avrupa ekonomisini olumsuz yönde etkilemektedir. Buna ek olarak, Suriye ve Irak yaşanan siyasi gelişmelerle yıkıntıya dönüşmüş, petrol fiyatlarının düşmesiyle bu ülkelerdeki genç nüfus için AB'ye gidip yaşamak ve çalışmaktan başka bir hayal kalmamıştır. 2015 yılında yaşanan Avrupa Mülteci Krizi, gelecekte yaşanacak büyük göç dalgasının sadece çok küçük bir öncüsüdür. TTIP'e dâhil olması Türk ekonomisini daha da büyütecek ve bu durum özellikle Akdeniz Havzasının yaşadığı ekonomik durgunluğa ve Suriye-Irak'ın yeniden yapılandırılmasına çözüm olacaktır.

Türkiye'nin TTIP'e dahli hem TTIP'e dâhil iki bloğun ekonomilerine de olumlu katkı sunacak, hem de TTIP'in gerisindeki jeopolitik hedeflere Avrupa'daki tüm ülkelerden daha büyük bir katkı sunabilecektir.

Nitekim, Türkiye'nin Gümrük Birliği sürecindeki uyumlu ve AB pazarına geniş olanaklar sunan üretken yapısı ve bu ekseninde TTIP'e sağlayabileceği muhtemel katkılar, Avrupa Özel Sektör Konfederasyonu BUSINESSEUROPE'un Pozisyon Belgesinde de üzerine basarak zikredilmiştir¹⁵. Kısacası TTIP sürecine Türkiye'nin dahli hem ekonomik hem de siyasi açılardan tam bir win-win durumudur.

- 1) Anlaşmanın Türkiye ekonomisine etkilerini GSMH'nin %1 ile %4'ü arasında tahmin eden çalışmalar bulunmakla beraber, yatırımlar, ticarete teknik engeller ve rakip ülkelerin stratejileri gibi net olarak rakamsallaştırılamayan bazı değişkenlerden ötürü statik ve dinamik analizlerde anlaşmanın etkisinin matematiksel olarak net bir şekilde hesaplanması mümkün gözükmemektedir.
- 2) Türkiye'deki KOBİ'ler, gerek üretim gerekse de ihracat yapısı anlamında Türkiye'nin içinden geçtiği ekonomik dönüşümleri yansıtmaktadır. KOBİ'lerin yalnızca %0,2'si yüksek teknolojide üretim yapmakta, tasarım ve markalaşmaya yeterli finansal kaynak bulamamaktadır.

15. BUSINESSEUROPE, "EU-US Transatlantic Trade and Investment Partnership", Position Paper, 14 May 2013, s.12-13

Bu nedenle TTIP sonrası dönemde özellikle AB pazarında artan bir rekabetle karşı karşıya kalacaklardır.

- 3) Avrupa pazarına nazaran, gerek yüksek riskli olması (rekabetin azlığı) gerekse de marka ve kalite anlayışı farklı olması ve coğrafi nedenlerle Ortadoğu ve Afrika pazarında KOBİ'lerimiz son 15 yılda çok başarılı olmuşlardır. Ancak TPP'nin imzalandığı bir dönemde, Çin'in bu oluşumdan dışlanması sonucu Çin, Ortadoğu ve Afrika ülkeleriyle serbest ticaret anlaşmaları imzalamaya odaklanmıştır. İlk olarak Körfez Ülkeleri ile böyle bir anlaşmanın imzalanacağı görülmektedir. TPP ve TTIP süreçlerinin dolaylı etkisi olarak KOBİ'lerimiz için çok önemli pazarlar olan Ortadoğu ve Afrika pazarlarında artan rekabetle karşı karşıya kalacaktır.
- 4) Türkiye'nin ABD ile serbest ticaret anlaşması yapması durumunda birçok AB firması, ABD pazarına rekabetçi olarak ulaşmak için Türkiye'ye yatırım yapma potansiyeline sahiptir. Benzer bir durum ABD firmalarının AB pazarına giriş avantajı açısından da geçerlidir. Türkiye'nin sürecin dışında kalması en çok da yatırım alanında olumsuz etki gösterebilir.
- 5) TTIP sürecinde iki blok arasındaki teknik düzenlemelerin "karşılıklı tanıma" ile sonuçlandırılması ekonomik olması nedeniyle en muhtemel sonuçtur. Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne dâhil olması, geçtiğimiz 20 yılda Türk standartlarının ve teknik düzenlemelerinin büyük ölçüde AB'ninkilerle uyumlaştırılması ile sonuçlanmıştır. Bu nedenle bu başlıkta yer alan düzenlemelerin sanayi ürünlerinde KOBİ'leri ciddi oranda doğrudan olumsuz etkilemesi beklenmemektedir.
- 6) ABD ile AB arasında mevzuatların karşılıklı tanınmasının haricinde yeni mevzuat geliştirilmesi ya da mevzuat

yakınlaştırması yapılması durumunda, Türkiye'deki kamu kurum ve kuruluşlarının söz konusu yeni mevzuatları, bütün dünyaya yayılacak domino etkisini beklemeden hızlı uyumlaştırmaması halinde KOBİ'ler adaptasyon sürecinde dolaylı maliyetlerle karşılaşabilirler. Bu nedenle yapılması gereken, gerek özel sektörümüzce gerekse de kamu tarafından TTIP sürecinin dikkatle takip edilmesi ve kararların hızla ulusal mevzuatla uyumlaştırılmasıdır.

- 7) Türkiye'nin TTIP'e dâhil olması hem ekonomik büyüme hem de liberal değerler açısından çevresini dönüştürecek önemde bir "yumuşak güçtür".
- 8) 8) Teknik açıdan ve hatta AB'deki ve ABD'deki kimi çevrelerin siyasi dirençleri nedeniyle TTIP'e eş zamanlı katılımı mümkün olmama ihtimalinde bile, TTIP'in jeopolitik etkisi göz önüne alındığında, ABD ile eş zamanlı bir "Serbest Ticaret Anlaşması" müzakeresi, AB ile eş zamanlı "Gümrük Birliği'nin Genişletilmesi" ve TTIP'e rıhtımlama metodu ile hızla dâhil olma müzakerelerinin yürütülmesi tüm kesimler için win-win-win sonucu doğuracaktır.
- 9) Son dönemde Akdeniz Havzasında önemli bir ekonomik durgunluk vardır ve bu durum Avrupa ekonomisini olumsuz yönde etkilemektedir. Buna ek olarak, Suriye ve Irak yaşanan siyasi gelişmelerle yıkıntıya dönüşmüş, petrol fiyatlarının düşmesiyle bu ülkelerdeki genç nüfus için AB'ye gidip yaşamak ve çalışmaktan başka bir hayal kalmamıştır. TTIP'e dâhil olması Türk ekonomisini daha da büyütecek ve bu durum özellikle Akdeniz Havzasının yaşadığı ekonomik durgunluğa ve Suriye-Irak'ın yeniden yapılandırılmasına olumlu bir katkı sunacaktır.

POLİTİKA ÖNERİLERİ: İzlenmesi Gereken Yol Haritası

Türkiye'nin bu süreçten başarılı çıkması için uygulaması gereken "gerçekçi" yol haritasının aşağıdaki gibi olması gerektiğini düşünüyoruz:

1. Türkiye'nin, TTIP müzakerelerine rıhtımlama metodu gibi dahlinin ekonomik, sosyal, siyasi ve jeopolitik sonuçlarının süreç boyunca akademik, siyasi, sivil toplum ve iş dünyası tarafından anlatılması gerekmektedir. Rıhtımlama metoduyla özellikle önümüzdeki bir iki yıl içerisinde dâhil olabilmek için siyasi platformda ve sivil

toplum kuruluşları nezdinde gerekli çalışmaların yürütülmesine ivedilikle başlanması gerekmektedir.

2. Genç ve dinamik bir nüfusa sahip, doğu pazarlarına erişim noktasında lojistik avantajları olan Türkiye'nin düzenleyici ve denetleyici üst kurumlarda kurumsal istikrarı yakaladığı takdirde yatırımları çekme hususundaki geçmiş başarısı dikkate alındığında, fiziki, hukuki, mali ve kurumsal altyapısının olası bir TTIP üyeliği öncesinde hazır hale getirilmelidir.

3. TTIP süreci boyunca, tüm müzakereler ve gelişmeler yakından takip edilmeli, sanki Türkiye TTIP'in imzalanması anında dâhil olacakmış gibi tüm teknik düzenlemeleri, ticari kuralları ve standartlar alanında gerekli hazırlık yapılmalıdır.
4. Türkiye, AB ile Gümrük Birliğinin Genişletilmesi ve Güncellenmesi sürecine ağırlık vermelidir. Bu süreç sonunda tarım, kamu yatırımları ve fikri mülkiyet gibi alanlarda AB ile uyum; TTIP'in çerçevesi ile dolaylı olarak uyumu sağlayacak, muhtemel bir ABD Serbest Ticaret Anlaşmasını teknik açıdan mümkün kılacaktır. Ancak Gümrük Birliğini Güncelleme sürecinin, TTIP'in imzalanması öncesinde tamamlanma ihtimali gerçekçi görülmemektedir.
5. Türkiye'nin Kanada, İsviçre ve Norveç gibi TTIP dışında kalan ülkelerden farklı olarak, AB'nin çevre ülkelerinde yaşanan siyasi ve jeopolitik sorunlarda çözüme katkı potansiyelinin yüksek olduğu göz önüne alınarak, demokratik birlikteliği perçinleyen ekonomik bir oluşum gibi görünen TTIP'ten dışlanması, söz konusu sorunların çözümüne katkı sağlama noktasında Türkiye'deki toplumsal desteği azaltacak ve politika yapıcıları sınırlandıracaktır. Bu konudaki hassasiyetin Hükümetler arası temastan ziyade iş dünyası ve sivil toplumun öncülüğünde gündeme getirilerek işlenmesi çok daha etkili olacaktır.
6. Ülkemiz ihracatının TTIP sürecinden yararlanmadan çıkarılması için özellikle mikro ve küçük segmentte yer alan ihracatçı KOBİ'lerimizin TTIP'in sonuçlarına yapısal uyum konusunda finansal teşvik ve proje yönünden azami ölçekte desteklenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, KOBİ'lerimizin rekabetçiliğini arttırmak için gerekli kurumsal ve altyapısal değişiklikler gerekmekte olup, bu konu daha kapsamlı bir araştırma konusu olarak çalışılmalıdır.
7. Suriye ve Irak Mülteci Krizi ve Emtiya Süperdöngüsü başladığı bir anda bu iki ülkenin yeniden inşası, Türkiye'nin olumlu katkısı olmadan çarpık olacak ve kısa vadede Avrupa'ya yoğun bir göç dalgası ile sonuçlanacaktır. Türkiye'nin TTIP ile yeniden Batı vizyonuna dâhil olması bu göç dalgasının oluşmasını engellenmesi ve Bölgesel sorunların çözülmesi noktasında Türk kamuoyunda istek uyandıracaktır.
8. Türkiye, Orta Avrupa'dan Uzak Doğu Asya'ya kadar geniş bir coğrafyada hızlı büyüyen dinamik bir ekonomiye sahiptir. Türkiye'de üretim ve Türkiye'den ihracat yapan pek çok firma yine AB ve ABD firmasıdır, çünkü bu ülkeler Türkiye'deki en büyük yabancı yatırımcılardır. Türkiye'nin bu süreçlerden dışlanması yine bu firmalara zarar verecektir. Bu nedenle Türkiye'deki yatırımcı firmalar ve Türk iş dünyası sivil toplum örgütleri TTIP konusunda, Gümrük Birliği Güncellemesi ve ABD Serbest Ticaret Anlaşması konularına odaklanan bir örgütlenmeye girmelidir ve ortak çıkarlarını savunmalıdır.

türkonfed

TÜRK GİRİŞİM VE
İŞ DÜNYASI
KONFEDERASYONU
TURKISH ENTERPRISE
AND BUSINESS
CONFEDERATION

Merkez

Refik Saydam Caddesi Akarca Sokak No: 41 Tepebaşı, Beyoğlu
İstanbul - Turkey
Tel: +90 212 251 73 00
Fax: +90 212 251 58 77
info@turkonfed.org

AB ve UEAPME Temsilciliği

Avenue des Gaulois, 13 B – 1040
Brussels-Belgium
Tel: +32 2 736 40 47
daydin@turkonfed.org

/turkonfed

/turkonfed

www.turkonfed.org